

TELEGRAFUL ROMANU.

Telegrafulu este de două ori pe săptămână: Duminică și Joi. — Prenumeratiunea se face în Săbiiu la expeditorul foiei pe afară la c. r. poste cu bani gut'a prin scrisori francate, adresate către expeditor. Pretul pnenumeratiunei pentru Săbiiu este pe anu 7 fl. v. a. ear pe o jumătate de anu 3 fl. 50. Pen-

Nr 10 ANULU XXI.

Săbiiu, in 416 Februaru 1873.

tru celelalte părți ale Transilvaniei pentru provinciile din Monarchia pe anu anu 8 fl. iera pe o jumătate de anu 4 fl. v. a. Pentru princ. și țieri streine pe anu 12 1/2 anu 6 fl. Inseratele se platescu pentru întâia ora cu 7 cr. sirulu, pentru a două ora cu 5 1/2 cr. și pentru a trei a repetire cu 3 1/2 cr. v. a.

Reflessiuni la §§. 122 p. 2 și 167 din Statutul organicu alu Bisericeii române gr. or. din Metropoli'a Transilvaniei și a Ungariei.

Adeseori s'au numitu Statutul organicu alu bisericeii noastre române din Metropoli'a gr. or. a Transilvaniei și a Ungariei din partea unoru deputati sinodali și congresuali, cu numele de: „Magna charta“ deca vremu „libertatum“; iera constitutiunea data prin acestu statutu s'a numitu in modu figuratu fortarétia, unde 'si afla Biseric'a româna ortodoxa garantatu și sculitu viitorulu seu, și prin biserica și natiunea. Asemenările acestea sunt bine nimerite și sunt dovéda, ca bine au priceputu credinciosii bisericeii acesteia insemnatarea, ce o are „Statutul organicu“ alu ei, carele nu numai, ca corespunde, luat in totalitatea lui, recerintelor tempului de astadi, dara este totudeodata eflusu celu mai logicu alu canónelor Bisericeii primitive.

Insemnatarea, ce o are Statutul organicu alu Bisericeii noastre recere că §§. din elu nu numai sa se aplice, „prima vista“ in pracsă dupa cum da momentulu, ci sa se faca studiu asupr'a fiesce-cărui §. in specie, sa i se dea sensulu și interpretarea cea adeverata și corecta culésa din și consunatore cu totalitatea (principiu).

Fia-care lege de aru fi ea inca odata asiá de perfecta, intempina la aplicarea ei unele greutáti, pentru ca aplicarea buna a legeri nu sta in aplicarea in pracsă a literei legeri, ci a spiritulu ei. Afara de acést'a legea nu da pâna in lucrurile cele mai concrete directiuni positive, ci ele trebuiescu desvoltate și deduse din intregu; nici nu cuprinde generalitáti cele mai mari, care se intielegu de sine. In acestu intielesu s'aru puté dice ca legea cuprinde liniamintele midilocii, deasupr'a căror'a se afla legile generale ale moralei, ce se presupune la fia-care omu, și dedesuptulu căror'a se potu deduce legi speciale incátu se póte.

Statutul organicu alu bisericeii noastre, aflându-se, putemu dice inca la inceputulu vietii și a introducerei sele in organismulu bisericescu, nu este sculitu de unele greutáti in aplicarea lui.

Aceste greutáti obvinu mai cu séma din lips'a unoru legi speciale, care decurgu din elu. Lacun'a acést'a se sperédia ca se va delaturá prin congresele aniloru viitorii, cari voru aduce regulamente speciale la singuratecele obiecte bisericesci și scolastice.

Fiinduca inse și pâna acum amenarea ataroru regulamente și comentari a singurateceloru §§, se pare a deveni amenintátore pentru organismulu bisericescu, nu va fi fâra de folosu descoperirea unoru pareri, cari nu numai va impedeá reulu de a se desvoltá in mesura mai mare, dara dilucidarea unoru intrebári pre calea jurnalistica va usurá multu lucrulu sinódeloru și alu congreselor.

Fia-cine 'si póte intipuí, ce reu póte veni pentru Biseric'a noastră, deca intr'unu feliu se va

interpretá unu anumitu § alu statutulu in archidieceasa, intr'altu feliu in cele-lalte diecese! Atunci noi insine ne subminámu terenulu de sub picóre și noi insine ne derimámu „fortarétia“. Intre alti multi §§. ai statutulu organicu care aru pretinde o uniforma intielegere se va trage in cele urmatóre la o discutiune mai de aprópe §§. 122. al. 2 și 167.

Testulu §-lui 122 al. 2 suna:

„Agendele senatulu scolaru sunt: a ingrigi despre procurarea celoru mai corespundátore cărți scolare și acelea a le asterne sinodulu eparchialu spre aprobare“.

Iera textulu §. 167 suna:

„Chiamarea senatulu scolaru metropolitanu este conducerea trebiloru scolaru comune ale intregi provincie metropolitane, precum și sustinerea unitátiei și a uniformitátiei pentru institutele scolaru confessionali din Metropoli, și in fine etc.“ . . .

Sa ne incercámu deci a strabate cátu de cátu inspiratulu acestoru §§. Sciu, ca aducatori unei legi sunt totudeodata și cei mai buni interpretatori ai ei. Si fâra indoiéla se voru și ocupá la rendulu loru sinódele și congresele noastre, cu deslegarea unoru intrebári nelamurite.

Cu tóte acestea discutarea loru și descoperirea unoru pareri credu a servi in folosulu causei.

Contraria juxta se posita maxime illucescunt.

Fóia bisericesca oficiósa „Lumin'a“ a eparchiei aradane au recomandatú pre intrebuintiare in clasele nostre poporale confessionali mai multe cărți scolare, séu in urm'a aprobárei facute prin comisiunea sinodulu aradanu, séu pre cale privata la facerea recensiei.

Statutul nostru organicu pronuncia in principiu prin §§. mentionati mai susu uniformitatea și unitatea invetiamentulu in scólele nostre confessionale și spre scopulu acest'a și introducerea de cărți scolare in scólele nostre numai din partea sinódeloru in urm'a recensiei cărtiloru prin barbati competenti de specialitate, și a aprobárei ei prin sinóde. Credu ca au fostu numai unu lapsus . . . din partea stimatei foi bisericesci din Aradu, cându ea este asiá de galanta in recomandatiune.

Sa fiu bine intielesu, căci nu asiú voi, cá sa-mi revoltediu tóte spiritele „liberale“ asupr'a capulu meu, și sa mi se impute exclusivismu confessionalu, séu ca dóra parerile aci descoperite aru intentioná impedecarea concurentiei pre terenulu invetiamentulu. Concurinti'a sa fia, in sa intre marginile legeri și ale terenulu confessionalu pre care ne aflámu in privinti'a scóloru.

Concurinti'a trebuie bine esplicata și executata cu scumpetatea legeri; se cere și aci, dupa mine, o concurentia regulata și adusa in conformitate cu principiile exprimate in Statutul organicu. Nu este conformu legeri, nici salutaru pentru scólele nostre, a introduce o carte séu alta in ele, dupa cum a parutu și dupa cum unulu séu altulu se trediesce mai iute a

o recomandá. Nu amu in vedere numai cărți din mân'a unei confessiuni straine de a noastră, ci și concurentia restrinsa intre barbati de confessiunea noastră. Avemu esemple, ca in pragu constitutionalismulu nostru bisericescu se abusédia de neprecisitatea legeri. Vedemu adeca prin scólele nostre confessionale cărți introduse fâra cá sa fia trecutu prin censura necum a sinódeloru și a congreselor dara nici bateru cu aprobarea consistorieloru.

Unde póte sa duca óre o astfelu de anomalía?

De siguru ea va duce numai la confusiune și disolutiune a organismulu nostru scolaru.

Noi români gr. or. dupa positiunea nostra spirituale și materiale, avemu destule motive de a ne ocupá cu deslegarea acesteia intrebári din mai multe puncte de vedere.

Intr'o privintia putemu invetiá dela regimulu nostru cum introduce cărțile in scólele comunale preste care dispune. Elu nu da concurentiei o esplicatiune atátu de vaga, incátu sa lase unu'a fiesce-cărui'a de a-si veri in scólele sele o carte séu alta dupa cum va puté mai bine. Elu censurédia cărțile, ba mai multu, elu pune anumitu pre ómenii sei de a compune o carte și alta, dupa cum corespunde planulu și scopuriloru sele fia de cultura fia politice. Acest'a este lucrulu celu mai firescu, deca are elu unu scopu, cauta și midilócele cari duc la scopu și este, precum vedemu astadi, cu cea mai mare precautiune in privinti'a cărtiloru scolastice. Elu arunca, pre cátu i da mân'a, ochiulu și preste scólele confessionale, cá nu cumva sa se introduca prin scólele confessionale vre-o carte, carea aru putea sa opacésca planurile sele de statu ungurescu.

Óre noi n'avemu și noi scopulu nostru, carea este radicarea culturei la poporulu nostru pre bas'a nationale religiósa? De buna séma! Si deca dorimu sa prosperámu și suntemu unificati in scopu, nu urméza alta decátu sa ne unificámu și in mijlóce.

Sa punemu casulu, ca fiesce-cărei scóle dintre cele confessionale i este permisu a introduce o carte séu alta dupa parerea invetiatorulu, a inspectorulu districtualu séu dupa recomandarea vila a unui jurnalulu; sa punemu casulu ca archidieceasa are unu planu de invetiamentu in scólele confessionale, și diecesele sufragane cu totulu altu planu de invetiamentu; sa punemu casulu, precum s'a și intemplatu, ca unele consistorie esercédia inspectiunea scolaru intr'unu feliu, iera altele intr'altu feliu, sa punemu casulu . . . sa punemu casulu ca fiesce care parte urméza dupa capulu seu, intrebú ce ne mai remane de scólele confessionale?

Acésta pornire póte duce la o astfelu de confusiune, incátu noi insine sa nu mai fimu in stare a ne dá séma nici nóue necum altor'a, ca in ce sta secretulu scóloru nostre.

Consecuintiele, ce potu urmá din o asemenea procedere sunt multe și tóte rele. Nu me mai ocupu la locul acést'a cu ele, pentru ca diacu aprópe de mintea omulu.

Si pentru cá sa evitámu tóte, n'aru trebui,

